

B. NAGY LÁSZLÓ

Úgy mondják, a kritikus: igazságtévő, szellemi mecénás, bíró és hóhér. Porba sújt vagy mennybe emel. Dehát, aki arra vetemedik, hogy valamiféle „művet” próbál összehozni, tettét eleve a fővesztés kockázatával követi el.

Nem volt lelkiismeretesebb bírám, igazságtevőm, mecénásom és hóhérom B. Nagy Lászlónál. Bár többször kellett pengeéles kritikusi bárdja alá hajolnom, mindig megnyugvással vettem tudomásul — ha ez egyáltalán lehetséges —, hogy általa hullott porba a fejem. Fényes tisztára köszörült bárdal, egyetlen szakszerű mozdulattal, határozottan célbataláló suhintással végezte tisztét. Nyers volt? Bántó? Fájdalmat okozott? Néha igen. De a tőle kapott sebek is tisztábbak, mint azok, amelyeket csorba és koszos böllérbicskákkal ejtenek dillettáns mozdulataikkal olyanok, akik ítéletvégrehajtoi tekintetüket nem a suhintás pontosságára, hanem az aktust körülvevő kibicek, a barátok, ellenfelek és ceremóniamesterek vélt vagy remélt szemvillanásaira függesztve, a mozdulatot többször is elhibázva teszik dolgukat.

Amikor valami jót, valami igazat, valami szépet látott meg, éppolyan tiszta és villámgyors mozdulattal emelte fel, ahogyan a hamisat, silányt, hazugot pöccintette félre. Valamennyiünknek ezután is filmről filmre fejünket veszik majd, egekbe emelnek vagy vállonveregetnek; — szorongva gondolok arra, hogy ezt a műveletet már nem ő fogja elvégezni.

* * *

1946-ban ismertem meg a parasztpárti Sarló filmvállalatnál. Valami kisfilmhez kellett forgatókönyvet írunk, versenyben. Vetélytársam rosszul öltözött, nagyfogú, idétlen fiú volt. Jeles gimnáziumi magyar dolgozatokkal és önképzőköri sikerekkel a hátam mögött, nem éreztem kétséget az eredmény felől. Aztán B. Nagy felolvasott három gépelt oldalt, s én kiálltam a versenyből. Azt hittem, ezért a kudarcért majd a „hazuról hozott, polgári

műveltségemmel” törleszthetek. A Royal Apollo mozi plakátja a Casablancát hirdette. Michael Curtiz rendezte — betűztem fonetikusán a „műveletlen népfinek”. Csodálkozva végigmért és halkán kijavított. Ezek múltán jöttem rá — s nem is csak remek Faulkner-fordításaiból és életműveket átvilágító irodalomtörténeti tanulmányaiból —, hogy műveltsége és tájékozottsága is mennyivel mélyebb és átfogóbb a legtöbbszörünké.

Mióta rendszeresen közölt filmkritikát, mindig ott nyitottam ki az ÉS-t: írt-e B. Nagy a héten. Az esetek 99 százalékában azt írta meg — jobban, összefogottabban, találóbb megfogalmazásban —, amit én is gondoltam a filmekről. Soha nem a saját műveltségét és imponáló jártasságát fitogtatva, mindig tárgya lényegéről szólva, a látszólagos pongyolaságig egyéni szóhasználattal, mégis mindig csillogó magyarsággal rögzítette hétről hétre a magyar filmtörténet fejezeteit. Mert azt írta folyamatosan; a pillanatnyi konstellációkra, barátságokra és ellen-szenvekre ügyet sem vetve. S ha most utólag végigolvassuk perc-számta kritikáit, tudomásul kell vennünk, milyen ritkán tévedett. Öt-tíz éves távlatból könnyű megítélni és elrendezni az értékeket — B. Nagy az azonnali ítélezés felelősségét vállalta, s ítélte keményen, tisztán, következetesen. Tévedett is? Néhányszor. Én a tévedéseit is szerettem. Mi volt a titka? Egyszerűnek hangzik, de talán a legtöbb, ami egy emberről elmondható: értett ahhoz, amit csinált. Pontosan tudta, mit csinál egy filmben a rendező, az operatőr, a színész, a fővilágosító. Szakember volt. Alighanem ezért lett a magyar filmszakma első mértéke, legjobb lelkiismerete.

* * *

Néhányszor kíméletlenül levágott. Párszor megdicsért. Miközben új filmmel küszködöm, gyakran gondolok arra: kár, hogy nem mutathatom meg B. Nagynak, szívesen hajtánám gyémántkemény bárdja alá a fejemet. **MAKK KÁROLY**